

Дәріс 15. Этникалық жанжалдарды реттеу: әдістер мен формалар

Дәріс этникалық жанжалдардың табиғатын, олардың пайда болу себептерін және реттеу мен алдын алу тәсілдерін кешенді талдауға арналады.

Дәріскер: т.ғ.к., доцент Қ.Б. Баудиярова

МАҚСАТ



Дәрістің мақсаты

Білім алушыларға этникалық жанжалдардың даму кезеңдерін түсіндіру, реттеу тәсілдерін көрсету және халықаралық ұйымдардың рөлін талдауға үйрету. Практикаға бағытталған тапсырмалар мен талдаулар арқылы дағдыларды қалыптастыру.

Дәріс жоспары

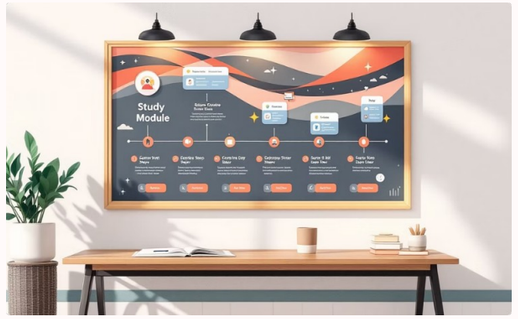

1. Түсінік және кезеңдер

Этникалық жанжалдардың теориялық негіздері мен кезеңдік эволюциясы.



2. Себептер

Негізгі драйверлер: әлеуметтік, экономикалық, саяси факторлар.



3. Реттеу әдістері

Диалог, mediated келіссөздер, құқықтық және әкімшілік механизмдер.



4. Халықаралық тәжірибе

Шетелдік мысалдар және Қазақстанға бейімделетін ұсыныстар.



5. Алдын алу және саясат

Білім беру, мәдени жобалар, жергілікті экономикалық шаралар.

Этникалық жанжалдардың өзектілігі

Қазақстанда этникааралық қарым-қатынастар қоғамдық тұрақтылыққа тікелей әсер етеді. 2014–2021 жылдары жергілікті деңгейдегі шиеленістердің үлгісі мен алдын алу тәжірбиелері айтарлықтай өзгерістер көрсетті — әлеуметтік интеграция мен жергілікті биліктің рөлі маңызды.



Жанжалдардың себептері: кешенді талдау



Қарым-қатынас динамикасы

Тарихи ұмытшылық, тіл және мәдени айырмашылықтар, стереотиптер.

Әлеуметтік-экономикалық факторлар

Жұмыс орындарының жетіспеуі, ресурстарға қолжетімділік, жер мәселелері.

Саяси триггерлер

Саяси бәсекелестік, әкімшілік дискриминация, сыртқы әсерлер.

Реттеу әдістері: тәжірибе мен теория



Диалог және келіссөздер

Медиация, тәуелсіз фасилитаторлар, қоғамдық тыңдаулар арқылы сенімді қалпына келтіру.



Мемлекеттік саясат және құқық

Құқықтық кепілдіктер, азшылықтардың құқықтарын қорғау, тең өкілдік механизмдері.



Азаматтық қоғам

NGO, жергілікті бастамалар, мәдениаралық жобалар — сенім және әлеуметтік ауқымды өзгерістер туғызады.

Бұл тәсілдер жиі комбинацияда қолданылуы тиіс: құқықтық негіз + диалогтық механизм + жергілікті қоғамның қатысуы.

Алдын алу шаралары: ауылдық жерлерге баса назар



- Этникааралық түсіністікті арттыру бағдарламалары — бірлескен мәдени іс-шаралар, тіл-әдебиет топтары.
- Мәдени және білім беру жобалары — мектептерде интеграциялық сабақтар, мұғалімдерге тренингтер.
- Әлеуметтік-экономикалық теңсіздікті азайту — жергілікті жұмыс орындарын құру, тең нарықтық қолдау.

Топтық жұмыста ауылдық қауымдастықтардың ерекшелігіне сай тәсілдер әзірлеу маңызды.

Халықаралық тәжірибе мен ұсыныстар



Шетелдік табысты практикалардан алынатын негізгі сабақтар:

1. Қуатты құқықтық кепілдіктер + институционалды реформалар.
2. Децентрализация арқылы жергілікті шешімдерді қолдау.
3. Ұзақ мерзімді экономикалық инклюзия және білім беру.

Қазақстан үшін ұсыныстар: адаптацияланған децентрализация, жергілікті медиация орталықтары, мәдениаралық білім беру стандарттары.

Қорытынды: тұрақтылыққа жол

Этникааралық келісім қоғамның тұрақты дамуының негізі. Тиімді реттеу құқықтық, әлеуметтік және мәдени компоненттердің үйлесімін талап етеді. Болашақ үшін міндеттер: жүйелі саясат, жергілікті қатысу, халықаралық тәжірибе негізінде реформалар.



Бақылау сұрақтары

1. Этникалық жанжалдардың даму кезеңдері қандай және олардың ерекшеліктері неде?

2. Символикалық-құндылық кезеңі дегеніміз не?

3. Этникалық жанжалдардың латентті және актуальды түрлерінің айырмашылығын түсіндіріңіз.

4. Этникалық жанжалдарды реттеудің негізгі тәсілдері қандай?

5. Этникалық жанжалдарды шешуде халықаралық ұйымдардың рөлі қандай?

Ұсынылған әдебиеттер:

1.Садохин А.П., Грушевицкая Т.Г. Этнология.М., 2000.
2. Этнология (Этнография). М., 2015. 580 с.
3. Арутюнов С.А. Народы и культуры. Развитие и взаимодействие. М., 1989.
4. Бромлей Ю.В. Очерки теории этноса. М., 1983.
5. Белик А.А., Резник Ю.М. Социокультурная антропология. М., 1998.
6. Артықбаев Ж. Этнология. Алматы, 2005.
7. Қалшабаева Б.К. Теориялық этнология. Алматы: Қазақ университеті, 2016. 236 б.